

от 24.10.1803 г. с предложением его императорского величества, в коем предписано версты делать там, где оных нет // ДАХО. - Ф. 228. - Оп. 1. - Спр. 19. - Арк. 321; 21. Предписание Подольского военного губернатора Розенберга Подольскому гражданскому губернатору Чевкину от 24.05.1802 г. о принятии мер к приведению в исправность некоторых почтовых станций // ДАХО. - Ф. 228. - Оп. 1. - Спр. 15. - Арк. 237; 22. Предписание Подольского военного губернатора Розенберга Подольскому гражданскому губернатору Чевкину от 02.10.1803 г. чтобы сделать распоряжение в облегчении хмельникским жителям // ДАХО. - Ф. 228. - Оп. 1. - Спр. 19. - Арк. 271; 23. Філінюк А.Г. Названа праця. - С. 259; 24. Сельская почта // Брокгауз А. и Ефрон Н. Энциклопедический словарь. CD-RV 1. – 2002; 25. Франц Д. Земская почта.; 26. Сельская почта.; 27. “Р.М.” Пошта. - С. 2291; 28. Белінський П. Названа праця...; 29. “Р.М.” Пошта. - С. 2292; 30. Франц Д. Земская почта.; 31. Об учреждении в г. Каменце городской почты. Переписка между Управлением почтовой частью в Подольской губернии и КГД. // ДАХО - Ф. 132. - Оп.1. - Спр. 3780; 32. Справи про ремонт поштових і польових шляхів // Волосні правління. ДАХО. - 72 фонди (1854-1920 рр.); 33. Франц Д. Земская почта.; 34. Полное Собрание Законов Российской империи.; 35. “Р.М.” Пошта. - С. 2292; 36. Белінський П. Названа праця...; 37. “Р.М.” Пошта. - С. 2291-2292; 38. Белінський П. Названа праця; 39. “Р.М.” Пошта. - С. 2292.

Т.В. Публіка

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ НА ПОДІЛЛІ В 20-30-І РОКИ ХХ СТ.

Процеси, які протікали в культурному житті Поділля у першій третині ХХ ст., і досі є малодослідженими. Найбільше збереглося інформації, пов'язаної з ім'ям видатного музичного діяча Миколи Леонтовича, який, безперечно, справді здійснив великий вплив на розвиток музичної і хорової культури Вінниччини на початку ХХ ст. Після закінчення в 1899 р. Кам'янець-Подільської духовної семінарії Леонтович відмовився від духовної кар'єри і працював учителем співів у різних навчальних закладах Поділля. У Вінниці він викладав співи у середніх навчальних закладах з 1902 по 1904 рік. Тут він виявив себе як невтомний організатор музичної освіти і популяризатор кращих зразків української класичної і народної музики серед широких кіл населення. Хор з учнів композитора користувався великим авторитетом не лише у місті, а й у всіх навколишніх повітах.

М.Д. Леонтович протягом усього свого творчого життя збирав, записував і обробляв народні пісні. Вийшовши з гуці народу, М. Д. Леонтович добре розумів його психологію, красу й силу його почуттів і все це чудово передавав у своїх творах. Його “Збірники пісень з Поділля”, як писав геніальний український композитор М.В. Лисенко, відзначаються високою художністю і глибоким народним змістом. Саме під час перебування М. Леонтовича у Вінниці 1903 р. у Києві виходять з друку його друга збірка пісень Поділля.

Деякий час у Вінниці жив і працював класик української музики Яків Степовий; певний період творчого життя Кирила Стеценка пов'язаний з містечком Тиврів. Фактично, цими іменами досить часто обмежуються уявлення про культурне життя Поділля першої третини ХХ ст. В науковій історичній і музикознавчій літературі, на жаль, бракує інформації про розвиток культури на теренах краю у вищезазначений період. В якості джерел цієї інформації на сьогодні можуть слугувати газети: „Слово Подолі”¹; “Вісті”²; “Рабочая крестьянская газета”³; „Червоний край”⁴; “Червоний шлях”⁵; “Більшовицька правда”⁶; стаття Н. Кушки “Увертюра”⁷; книги “Поділля в роки громадянської війни”⁸; “Вінниця. Історичний нарис.”⁹; робота В. Святелик “Сімдесятиріччю утворення Тульчинської народної самодіяльної капели присвячується”¹⁰ та деякі архівні матеріали¹¹, які епізодично висвітлюють сторінки культурного життя краю.

Тому метою нашої статті є, спираючись на вище зазначену інформацію з періодичних вінницьких видань та архівних матеріалів, проаналізувати основні процеси культурного будівництва нашої області у 20-30-і роки ХХ ст.

Цікаве повідомлення з культурного життя на Вінниччині є у газеті “Слово Подолі” за 26 липня 1918 року¹². Газета розповідає, що вчителі народних училищ Вінницького, Літинського і Летичівського повітів дали два концерти української пісні: 21 липня в Народному залі і 23 липня в Білому залі. В хорі налічувалось 60 чоловік. Диригував хором киянин Б. Левицький. Учительський хор виконував українські пісні, популяризуючи імена М. Лисенка, К. Стеценка, М. Леонтовича, О. Кошиця. Відзначена висока майстерність учительського колективу.

За роки громадянської війни і без того слабо розвинута промисловість Вінниці зовсім занепала. Значна частина підприємств була зруйнована, а деякі через нестачу сировини не працювали. Великих втрат зазнало міське господарство. Вінницька партійна організація мобілізувала зусилля трудящих міста на відбудову промисловості та одночасно вжила заходів до поліпшення становища робітників. В умовах неймовірних труднощів, нестачі матеріалів, палива і сировини робітники Вінниці почали відбудовувати свої підприємства. Труднощі зумовлювалися не лише

загальним становищем в країні, а й певними місцевими особливостями. Варто згадати, що територія Подільської губернії до кінця 1920 р. була ареною запеклих боїв з внутрішніми і зовнішніми ворогами. Господарство губернії було вкрай зруйноване. В містах і селах губернії гостро відчувалась нестача предметів першої потреби.

Необхідність зосереджувати і систематизувати культурне життя регіону виникла відразу після громадянської війни. Революційні події 1917 року стали значним соціально-економічним переворотом в історії українського народу, результати якого ще і на сьогодні не можна визначити однозначно. Одночасно ці події зробили переворот і в свідомості робітників та широких мас селянства. До революції більшість трудящих Поділля була неписьменною – в середніх навчальних закладах навчалось 1405 дітей дворян і 293 дітей сільських багатіїв. Першим поштовхом до культурного будівництва став декрет уряду Радянської України в травні 1921 року про ліквідацію неписьменності. Була створена Всеукраїнська комісія по боротьбі з неписьменністю. До активної участі у цій важливій справі було залучено багато вчителів, студентів, культурно-освітніх працівників.

Центральне бюро профспілок м. Вінниці постановило зобов'язати всіх неписьменних і малописьменних членів професійних спілок відвідувати школи грамоти, що їх відкривали при заводах і фабриках, а також в різних районах міста¹³. Велику роль в культурно-освітній та агітаційно-пропагандистській роботі відігравали в той час робітничі клуби. В культурному житті Вінниці важливе значення мало відкриття 11 квітня 1920 року великого робітничого клубу, навколо якого в значній мірі розгорталось культурне життя міста¹⁴.

Зокрема у Вінниці були організовані спеціальні курси-семінари для підготовки ліквідаторів неписьменності. В 1923 році на Поділлі налічувалось 556 ліквідпунктів, в яких навчалось 36823 неписьменних¹⁵. В 1925 році було вже 1576 таких пунктів, вони охоплювали 43414 чоловік неписьменних¹⁶.

Вже з перших років Радянської влади в піднесенні культурного рівня населення Поділля важливу роль відігравали кіно та робітничі клуби. В березні 1921 року у Вінниці було відкрито Центральний показовий робітничий клуб. При ньому працювали театральна, літературна, хорова студії та студія живопису. В 1924 р. у місті нараховувався 21 клуб¹⁷.

Документи тих років свідчать про високий ентузіазм, бажання жителів області будувати нову, справді народну культуру. На початку ХХ століття культура була прерогативою окремих прошарків суспільства. В 20-х роках ХХ століття найяскравішою була тенденція розвитку українського музично-громадського життя. Ця тенденція призвела до розуміння необхідності створення державних засад для функціонування української концертної практики з пропагандою музичних творів українських композиторів минулого і сучасності, народної творчості створення ряду навчальних закладів, клубів, театрів. В 1921 році у Вінниці відбувся перший губернський з'їзд працівників мистецтва Поділля. В резолюції з'їзду ставилася вимога: "Працівники мистецтва повинні вийти із стану замкнутості в своєму вузькому середовищі і перенести всю свою роботу на заводи, робітничі клуби, просвіти, розбуджуючи творчі сили народу і всіляко виявляючи їх не шляхом прищеплення традиційних форм та методів старого мистецтва, а шляхом розвитку самодіяльності, що повинна служити матеріалом для шукання нових форм в мистецтві"¹⁸.

Визначною подією у культурному житті того часу було створення у Вінниці широко відомого драматичного театру імені І. Франка. Цей театральний колектив сформувався після об'єднання 28 січня 1920 р. двох груп: "Нового Львівського театру", яким керував Амвросій Бучма, та Київського "Молодого театру", керованого Гнатом Юрою. Провідними діячами і акторами театру на той час були: А. Бучма, М. Крушельницький, Г. Юра, О. Ватуля.

Чим вище підносився культурний рівень трудящих мас, тим міцніше входив у їх життя новий, радянський театр. Драматичний театр ім. Івана Франка вже з перших своїх кроків став на шлях реалістичного мистецтва. Він продовжував славні традиції українського народного театру, створеного М. Кропивницьким, П. Саксаганським, М. Заньковецькою. Першою виставою, яку успішно здійснив молодий мистецький колектив, була драма Івана Франка "Украдене щастя". Театр ім. Івана Франка одразу ж завоював любов трудящих. Його виступи радо зустрічали в містах і селах Поділля та інших місцевостей України. 28 січня 1923 року театр відзначив у Вінниці треті роковини своєї діяльності, а навесні цього ж року виїхав гастрювати на Донбас. Виступи його перед шахтарями пройшли з величезним успіхом. Після цієї гастрольної поїздки талановитий колектив театру був запрошений для постійної роботи в столицю України (тоді – м. Харків).

В 1920 р. у Вінниці працював ще один театр, відомий під назвою "1-го трудового кооперативу українських акторів". До складу його акторів входила пізніше відома оперна співачка Марія

Литвиненко-Вольгемут. У місті у цей час організовується симфонічний оркестр. Було створено спеціальну комісію, яка займалася питаннями охорони та збереження творів мистецтва та історичних пам'яток¹⁹.

В цей час у Вінниці працювало ще два театральних колективи: український і російський місцеві театри. Артисти цих театрів виступали перед трудящими міст і сіл губернії. Зібрані від вистав кошти часто передавались у фонд допомоги голодуючому населенню Самарської та інших губерній Росії. Вінницький український театр ставив драматичні твори Т. Шевченка, І Карпенка-Карого, М. Старицького та інших класиків української літератури. В 1922 році на сцені театру з успіхом пройшла опера Миколи Аркаса “Катерина”. В спектаклі взяла участь вже тоді популярна артистка Марія Литвиненко-Вольгемут. 1925 року в місті відкрився напівпрофесійний театр “Червоний галстук”. Його засновником був відомий пізніше радянський кінорежисер І. А. Савченко²⁰.

Значною подією в культурному житті міста було відкриття в 1910 р. спеціально збудованого і добре обладнаного міського театру. Віднині вінничани мали змогу дивитись вистави не лише у виконанні самодіяльних, а й професійних акторів, що входили до трупі місцевого театру. До Вінниці почали приїздити театральні колективи з великих міст країни.

В цей же час з'являються стаціонарні кінотеатри – “ілюзіони”. Перший такий “ілюзіон” було споруджено в 1911 р., але того ж року він згорів від вибуху бочок з пальним. У 1913 р. новий “ілюзіон” було відкрито на Миколаївському проспекті (тепер - вул. Соборна). Кінотеатри ці належали, звичайно, приватним особам. В них демонструвалися в більшості закордонні, а також перші вітчизняні фільми. Демонстрування їх супроводилося грою на скрипці²¹.

Для поширення серед широких кіл трудящих музичних знань у Вінниці в 1920 році відкривається музичний технікум, перший випуск якого відбувався 1925 року. В 1921 році було створено Народну консерваторію. В квітні 1922 р. починає свою діяльність відділення музичного товариства і капела імені Миколи Леонтовича. Капела складалася з 40 чоловік. Своїми численними концертами вона пропагувала українську та російську класичну музику, а також знайомила трудящих Поділля з музикою прогресивних західноєвропейських композиторів. За три роки капела дала 85 концертів, які з великим успіхом пройшли в багатьох містах і селах губернії. Газета “Червоний край” 1924 р. 15 листопада так висвітлює діяльність капели: “Після довгої підготовки капела імені Миколи Леонтовича дає великий концерт з трьох відділів, під назвою “Вечір оригінальної художньої пісні”. Програма концерту складається з творів Стеценка (окремий відділ), Леонтовича (“Літні тони”, “Льодолом”, “Моя пісня”), Топольницького, Гуно й Лисенка (хори з опери “Тарас Бульба”). Концерт відбудеться в понеділок 17 листопада, в театрі ім. Леніна.”²²

З 1922 по 1928 рік Музичне Товариство М. Леонтовича взяло на себе місію налагодження концертно-театрального життя. Товариство мало філії майже в усіх обласних містах України: Чернігові, Полтаві, Одесі, Вінниці та інших. Капелу імені М. Леонтовича створену при товаристві, очолював відомий тоді диригент С.Ю. Папа-Афонасопуло. Журнал “Червоний шлях” в розділі “Хроніка” відзначає цікаву і змістовну концертну роботу цього колективу. Вражає великий і різноманітний репертуар капели: майже 120 творів, до яких входять хори Леонтовича, Лисенка, Стеценка, Степового, західноєвропейських композиторів минулих епох, народні українські пісні²³. Капела працювала дуже інтенсивно. Відбулось 74 концерти по містам Вінницької губернії – в Жмеринці, Літині, Немирові тощо. У Вінниці колектив співав в усіх клубах, театрі ім. Леніна, Народному домі, Білій залі, на відкритих майданчиках Старого Міста. Всього було охоплено близько 40 тис. слухачів.

Паралельно в цей час працює Тульчинська хорова капела. В двохтижневому звіті Тульчинського відділу народівити з 18 вересня по 2 жовтня завідуючий народівитою М. Доброгаєв повідомляв про роботу позашкільного відділу, куди входила секція мистецтв, керована М.Д. Леонтовичем, таке: в Тульчині відкритий народний клуб-читальня, приступили до організації державного (так у документі) хору і трупі. Отже, за офіційними документами того часу капела або ж “державний хор” з'явилась в Тульчині в вересні 1920 року. Що було до того часу – нам поки що невідомо.

“Найбільш змістовні та професійні спогади про перші кроки хору залишив той же Микола Дмитрович Покровський, улюблений учень Леонтовича. Він згадує про “чудову ансамблевисть”, “стройність і ніжну прозорість голосоведення”, цього хору, наводить імена перших кращих хористів – Феофана Христофовича, Бориса Перетятка, М. Тогана, якого дуже любив і цінував композитор, тенора Анатолія Брадучана, сестер сопрано Катерину і Тетяну Соковичів, І. Подоляна, котрий потім закінчив Київський муздрамінститут.”²⁴

Своє друге народження Тульчинська капела святкувала в 1926 році, коли її очолив самодіяльний композитор Родіон Андрійович Скалецький. Ось що писав з цього приводу місцевий журналіст Гр. Зельд (Зельдович) в газеті “Червоний край” від 24 червня 1927 року: “Уже вісім місяцям як заходами Окружної Філії Музтовариства ім. Леонтовича утворено капелу. До капели входить 45 осіб. Поруч з капелою працює струнова оркестра в 15 осіб.”²⁵

Першу подорож капела здійснила в сусідню Вапнярку, де відбувся концерт для залізничників, потім пішли поїздки до Брацлава, Гайсина. Родіон Скалецький зумів підібрати до складу капели і досвідчених співаків, які добре пам’ятали Леонтовича, і чимало здібної молоді. В репертуарі капели поруч з класикою, народними піснями виконувались і пісні Скалецького, зокрема “Ой злітайте, соколоники” та “Веснянки”.²⁶

Також в ці роки працює капела відомого українського композитора і хорового диригента Г.М. Давидовського (1866-1952). Виступи цього колективу, основу репертуару якого склали твори самого Давидовського, користувалися величезним успіхом у трудящих. Особливо популярними були його мелодійні і гарно скомпоновані арія “Така її доля”, романс “Защечебче соловейко”, велика хорова поема “Україна” та оригінальна фантазія на українські теми “Бандура”. За час перебування у Вінниці композитор Давидовський створив ряд чудових творів, серед них свою другу оперу “Перемога пісні”.

В цей час працюють хор під керівництвом Кедріна, самодіяльні хорові колективи учбових закладів і клубів, велика кількість оркестрів. Еталоном майстерності був симфонічний оркестр (Б. Поляков) міського театру ім. Леніна. Оркестр виконував “Незакінчену симфонію” Шуберта, увертюру “Леонора” Бетховена, симфонію №7 Бетховена, “Струнну серенаду” Чайковського. Популярністю користувався також духовий оркестр при Губполітосвіті. Високий рівень професіоналізму тримався завдяки закладам музичної освіти. У театрах ставились опери та оперети і проводились музичні вечори.

Одним з осередків культури у Вінниці став обласний театр опери та балету ім. Леніна. Історія його починається з 1928 р., коли було створено третю пересувну оперу. Пізніше цей колектив ввійшов до складу Вінницького театрального тресту і з вересня 1932 р. залишився для постійної роботи у Вінниці. В репертуарі Вінницького театру опери та балету ім. Леніна в ці роки були “Борис Годунов” М. Мусорського, “Пікова дама”, “Євгеній Онегін” П. Чайковського, “Травіата”, “Аїда” Дж. Верді, “Севільський цирульник” Дж. Россіні, “Червона квітка” Р. Глієра та інші твори. Згодом тут успішно пройшли вистави опер, “Тихий Дон” І. Дзержинського, “Дубровський” Є. Направника, “Демон” А. Рубінштейна, “Фауст” Ш. Гуно, “Русалка” О. Даргомижського. На багатьох з них побували не лише колективи ряду підприємств міста, а й мешканці сіл.

Поряд з професійним мистецтвом, у Вінниці успішно розвивається художня самодіяльність. Щороку в місті відбувалися олімпіади самодіяльного мистецтва та народної творчості, в яких брали участь сотні талановитих виконавців з числа школярів, студентів, робітників, колгоспників, службовців. Над багатьма колективами художньої самодіяльності шефтувала капела ім. Леонтовича.

В 1928 році товариство імені М. Леонтовича, виконавши свою функцію налагодження Музиного театрального життя в Україні, було реформоване у ВУТОРМ (Всеукраїнське Товариство Револуційних Музикантів). Але суперечки щодо уявлень, якою має бути музика “новонародженої” держави, призвели до перебільшень і перекручень, що спричинило відхід від ВУТОРМу багатьох музикантів. Почали створюватись різні незалежні художні об’єднання: “Асоціація сучасної музики”, “Пролетмуз”, “Пролеткульт”. Всі ці організації дивились по-різному на мистецтво та культуру: “Одні перебільшували значення народної творчості, відкидаючи професіоналізм, другі, навпаки, не звертались до фольклору, обмежуючись конструктивізмом. Треті прагнули створити якусь “пролетарську” музику, а насправді принижували все, створене раніше, називаючи його “буржуазним”.²⁷ Тому рядом постанов уряд СРСР створив Державну естраду, покликану будувати свої концерти за принципом різнобарвності і змістовності програм та їх виховного значення для слухачів. А місцем основної діяльності держестради мали стати філармонії. Після Харкова така філармонія була створена у Києві (1934 р.). Потім почався рух за їх організацію в усіх обласних центрах. У Вінниці з перших чисел січня по 22 травня 1937 року тривав процес злиття обласної хорової капели імені Леонтовича, держестради та симфонічного оркестру при радіокомітеті. Газета “Більшовицька правда” 1937 р. періодично вміщує статті про цікаві починання – організацію Пушкінських музичних вечорів силами філармонії, коли співаки М. Вонсович, А. Шашкова, Т. Круглова, Ф. Тодос і піаністка В. Сергеева виконали концертний монтаж опери “Євгеній Онегін” П. І. Чайковського²⁸. 22 вересня 1937 року відзначено відкриття при філармонії університету

музичної культури, який мав 500 слухачів з планом на 17 лекцій-концертів. Колектив філармонії активно гастролює по області і Україні.²⁹

Все вище проаналізоване дозволяє стверджувати, що культура, освіта та мистецтво двадцятих-тридцятих років ХХ сторіччя розвивались досить бурхливо і довго служили джерелом творчої енергії, що згодом дала нашій країні багатьох переможців і лауреатів світових конкурсів і фестивалів, допомогли народитись новим театрам, навчальним закладам і професійним мистецьким колективам.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

1. Слово Подолії. – 1918. – 26 липня; 2. Вісті. – 1920. – №52. – 15 квітня; 1921. – 28 серпня; 3. Рабочая крестьянская газета. – 1923. – 9 червня; 4. Червоний край. – 1925. – 6 лютого; 1924. – 15 листопада; 1927. – 24 червня; 5. Червоний шлях. – 1923. – №8; 6. Більшовицька правда. – 1937. – 21 січня; 1937. – 22 вересня; 7. Н. Кушка Увертюра // Вінниччина. – 1997. – 24 квітня; 8. Поділля в роки громадянської війни: Документи і матеріали – Вінниця, 1959. – 485 с.; 9. Вінниця: Історичний нарис. / ред. В. Птущенко. – Вінниця, 1964. – 353 с.; 10. В. Святелик Сімдесятиріччю утворення Тульчинської народної самодіяльної капели присвячується. – Тульчин, 1990. – 26 с.; 11. ДАВО. – Ф. Р. – 254. – Оп. 1. – Спр. 651. – Арк. 3; 12. Слово Подолії. – 1928. – 26 липня; 13. Поділля в роки громадянської війни. – Вінниця, 1959. – С. 335; 14. Вісті. – 1920. – №52. – 15 квітня; 15. Рабочая крестьянская газета. – 1923. – 9 червня; 16. Червоний край. – 1925. – 6 лютого; 17. ДАВО. – Ф. Р. – 254. – Оп. 1. – Спр. 651. – Арк. 3; 18. Вісті. – 1921. – 28 серпня; 19. Поділля в роки громадянської війни. – Вінниця, 1959. – С. 311; 20. Вінниця. Історичний нарис. – Вінниця, 1964. – С. 204; 21. Там само. – С. 105-106; 22. Червоний край. – 1924. – 15 листопада; 23. Червоний шлях. – 1923. – №8; 24. В. Святелик Сімдесятиріччю утворення Тульчинської народної самодіяльної капели присвячується. – Тульчин, 1990. – С. 14; 25. Червоний край. – 1927. – 24 червня; 26. В. Святелик Сімдесятиріччю утворення Тульчинської народної самодіяльної капели присвячується. – Тульчин, 1990. – С. 16; 27. Н. Кушка Увертюра // Вінниччина. – 1997. – 24 квітня; 28. Більшовицька правда. – 1937. – 21 січня; 29. Більшовицька правда. – 1937. – 22 вересня.

Т.Р. Соломонова

СТАНОВЛЕННЯ ВІННИЦЬКОЇ ФІЛІЇ ВСЕНАРОДНОЇ БІБЛІОТЕКИ ПРИ УАН (ВУАН)

На тлі активізації історико-бібліотечних досліджень в Україні книгозбірні Поділля досі залишаються поза належною увагою сучасних вітчизняних вчених. Серед вже розглянутих бібліотек знаходиться Вінницька філія Всенародної бібліотеки ВУАН (1920-1930). Перші спроби студіювання її історії були зроблені наприкінці 90-х років ХХ ст. під час підготовки до святкування 80-річчя Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського (далі – НБУВ), коли з'явилися публікації Л.А. Дубровіної, О.С. Онищенко¹ та Н.М. Зубкової², а також Б.В. Грановського, М.С. Шлеймович і Т.Р. Соломонової³, основані переважно на матеріалах архіву НБУВ. Дослідження долі родових бібліотек польської шляхти Поділля після націоналізації 1919-1920 років допомогло розкрити джерела формування первинного фонду Філії⁴. У даній статті вже на основі виявлених матеріалів із залученням матеріалів Державного архіву Вінницької області спробуємо охарактеризувати становлення ВФ як першої наукової бібліотеки в регіоні.

На основі націоналізованих впродовж 1919-1920 років бібліотек Поділля, що опинилися у приміщенні Вінницького обласного архіву, за пропозицією його керівника Ю.С. Александровича і за активної підтримки представника УАН В.А. Камінського Тимчасовим комітетом для створення Всенародної бібліотеки України (Київ) 26 серпня 1920 року було прийнято рішення клопотати перед місцевою владою про утворення її Вінницької філії (далі – ВФ)⁵. За наказом №806 Подільського губернського військово-революційного комітету від 23 вересня обласний архів передавав бібліотеці книжки, газети, відозви, оголошення та іншу друковану продукцію, рукописи, справи, документи, портрети, малюнки, старожитності, а також весь другий поверх помешкання “Мури” (12 кімнат) з меблями⁶.

В умовах спішної евакуації та загальної паніки в зв'язку з наступом польських військ В.Камінський згуртував місцеві громадські організації та діячів культури, щоб 27 вересня створити Тимчасовий комітет для прийому архіву й улаштування ВФ⁷.

На першому організаційному зібранні 30 вересня 1920 року існування такого комітету було визнано правомірним. В основу його діяльності було покладено інструкцію Тимчасового комітету для заснування Національної бібліотеки Української держави в м.Києві та статут цієї бібліотеки⁸. Київська адміністрація залишила за собою право керувати загальними справами, а згодом надала ВФ